

MAGYAR RÉGÉSZETI KRÓNIKA

RÓMER FLÓRISTÓL.

771. *) Az almati szőlőkben, Veszprém megyében régi siókra akadtak. A koporsók mesterségesen összeállított sima kövekből vannak, mellettök tálakat és egyéb edényeket is találtak. Egy koporsó fekete égetett agyagból készült, de ezt a munkások összezúzták; ebben egy bronzmű is — valószínűleg kardmarkolat találtatott. Idők Tanuja. 1865. máj. 1-én 390 lap.

772. Schilling Móríczy nyugalmazott katonai gyógyszerész jelenti 1864. Dec. 7-én az archaeologiai bizottmánynak, hogy tartózkodási helyén Német-Csanádon Torontál megyében, több sirhalom találtatván, azok a mezei munkák által mind inkább lelapítottak, és környékükön sok cserép-edény töredék fordul elő.

773. Hunyad megye Csikmó helységében, a Sürgöny 1865. febr. 21-én kijött száma szerint, szántás és kapálás közt régi pénzeket és más jeleket találtak, melyekből valami várépület romjait lehet következtetni. Vannak, kik itt a „thermas Dodoneas“t keresik; találtak téglák, írásos kövek, egy diadal ív? Hadrianus, Vespasianus, Domitianus érmei sat.

774. Déva mellett a vasuti földmunkák alkalmával egy (római) emlékkőre akadtak, melyen az *ép családi föliraton?* kívül öt ember dombormű alakja áll. Az első szakállas öreg férfi képe, fején nyílt sisak, mellén pánczéllal, a második egy ifjúé, taréjas sisakkal és mellvérttel; a harmadik egy női a negyedik egy gyermeki alak; az ötödik egy fegyverzet nélküli bajszos és szakállas férfit képez. Az emlékkő szélessége harmadfél, magassága 3 láb. Vas. Ujs. 1865. 229. l. és Sürgöny 105. sz. tárczájában. Reméljük, hogy Torma Károly barátunktól tüzetes leírását nyerjük. Feltűnök ezen emléken a sisakos és mellvértes alakok, melyek a római síremléken ritkábban előfordulnak.

775. A 18-dik század 3-dik tizedében Dévén-Ujfalun történetileg találtatott nagy *éremkincs*, melynek nagyobb része később kori volt; de nem kevés Q. Pomponius; Atticus; Julius Caesar; Octavius Augustus; és a következő császárok neveit viselte. Ezen becses kincset, még élt, birta *Gleichgross* Ferdinánd György, de halála után széteszlott gyűjteménye. *Így Bél Notitia Hung. Novae I. 83. l.*

Voltak Posonyban hajdan más éremgyűjtők is, mint Toll. Epist. Itiner. 143. lapján álló dicséretből kitetszik: *Lustravi ibidem sed rapim, insignem veterum Numismatum congeriem a Beerio praeclaro viro, qui dum vixit, Urbi a secretis fuit, summa cura collectam.* (1714-ben.) Tartalmazott e gyűjtemény 49 aranyat, és becsültetett 2000 német forintra.

*) Folytatása a negyedik kötetben félbeszakított krónikának.

Voltak benne újabb időben Német-Jáhrendorfnál ismét talált *góth* (barbar) BIATEC és UNNO feliratuak; görögök, syrus királyoktól valók és több római érem is, többnyire Carnuntum- azaz Petronellből, közöttük a ritkábbak Pertinax, Didius Julianus, Pescenius, Gordianus Afer, Julia Titi, Plotina, Pupienus, Balbinus, Diadumenianus, Macrinus és más ritkábban előforduló uralkodóktól.

776. Erdőd várában a Duna jobb partján mai napig áll, úgy mond Glembay mérnök úr egy őrtorony és egy szögletes több emeletű torony egész épségében. Egyik ablak üregében még falfestvény látható. Egy nevezetes téglát is említ közlő úr, melyen B. T és alattuk 1516. év találatnék. Ha ezen sejtelem, valósúl, és ezen betűk magyarázata, *Bakács Tamásra* vonatkozólag, igaz, Glembay úr az eddig ismert legrégebb magyar feliratu téglával ismertetett volna bennünket. Birjuk ígérését, hogy e téglát számunkra felküldi, de eddig az ígérlet csak ígérlet maradt.

777. Kologyvár a csepini uradalomban Slavoniában (Glembay úr Fényes után azt állítja, hogy ezen kerek 20 folyó ölnyi átmérőjű, erős vár *Probus*tól építettett) figyelmünket annyiból érdemli, mivel a körülötte fekvő dombokban urnák égett csontokkal találatnak, valamint terméskő golyók is, melyek a 12 fontos ágyú golyókhöz hasonlítanak.

778. A morováni téglavetőben, a Vág bal partján északkeletre a pöstyényi fürdőtől 1873-ben tavaszkor a morovani kastélytól keletre a lössben két gödör találatott; egyiknek mélysége 5', a másika 2½ ölnyi, 4 lábnyi szélesség mellett. Alakjuk mutatja, hogy hajdani búzavermek lehettek; a milyenek itt mai nap is nagyobb számmal találatnak.

A gödrökben talált televény föld teli van edény cserepekkel, de mintegy 3 lábnyi mélységben két egészen ép, hasas, vederalaku edény is találatott, melyeket a kastély tulajdonosnéje Motesiczky Rozina asszonyság Hauer Ferencz bányatanácsos urnak, ki ezeket a *Jahrbuch der k. k. Geologischen Reichs-Anstalt* 1864. év 2. füzeté 104. lapján közli, legnagyobb szivességgel át is engedé.

A nagyobb edény 8" magas, nyílása 5¼" a legnagyobb átmérő 7"; a kisebb 2¾" magas, nyílása 2⅔"-nyi, 3" legnagyobb átmérővel. Mind a kettőnek a legnagyobb átmérő helyén 4 dudorodása van. Az edények durvák, szabad kézből dolgozvak, és az agyagban vonalnyi nagyságú kovakő szemeket tartalmaznak. A nagyobb edényen *irla* máznak nyomai is észrevetők. Dr. Kenner ítélete szerint a későbbi bronzszakból lehetnek. Azonban régiebbeknek kell más némely maradékoknak lenniök, melyek Hauer tanácsos úr ott léte előtt találatnak. Számos cseréptöredékeken kívül, melyek sokkal terjedelmesb edényekről valók, *köszerszám* töredéke is találatott, egészen hasonló azon szerszámokhoz, melyek a valódi *kőkorszakban* előjövő háromélű *kőkések* gyanánt ismertettek; és egy *sarvasagancsból* álló nyilhegy. Igen valószínű, hogy a helyszínén, folytatott vizsgálódások után, itt még érdekesebb tárgyakat lelteni lehetne.

779. Nagyfalu határban Kraszna megyében, egy elpusztult épület romjai közt találat két márvány sirkőtöredéket. Ezeket Keller Róbert úr, ki különben is az archaeologiai tárgyak iránt igen nagy előszeretettel viseltetik, ügyesen lerajzolta, és az archaeologiai bizottmány leltára számára, főispányi helytartó úr ő muga útján, beküldé. Bár mennél több utánzóra találna ezen példa, mert csak az anyag lehetőleg nagy bősége mellett, leszünk képesek a középkori műemlékekről kellő fogalmat szerezni.

Az egyik kődarabon fél oroszlány látszik négyágú, farkkal; a köriratot talán így lehet megfejteni: dom.. ban de lofon. . . .

A másikon egy nagyobb körben mintegy nap tányérja látszik 9 sugárral. A kör-

iratból csak egyes betük kivehetők. Egy ügyes lenyomat talán elősegíthetné az írás megfejtését.

780. Ó-budai határban f. év május 8-kán két igen érdekes mértföld-mutatót írtam le. Már mult év őszén figyelmeztett *Frey Mihály* ó-budai háztulajdonos egy pár régi felírási köre; de az évszak haladta miatt, azok leírását az idej tavastra hagytam. Új őszönül szolgál felhívásom következtében Zombory Gusztáv úrnak az akademiához Dec. 30-án beküldött jelentése, melyhez a kövek alakjának rajza de az írás másolata nélkül, volt csatolva.

Első pillanatra mértföldmutatókat ismertem fel bennük, és őket első lehetséges kirándulásom tárgyává tettem. Bementem az ó-budai kis-czelli utczában az első házak egyikebe, hol mindjárt utasítást, és lovakat kaptam, hogy kutatásomat mielőbb befejezhessem.

A vörösvári országúton az első kőhídon túl, a *borókahegyi* szőlőket (Kranawetberger Weingärten) balra elhagyván, a dombi mellék uton, mintegy tíz perczi haladás után, oda értünk azon gémes kúthoz, mely a dombok völgyeletében fekszik, és a körülfekvő helységeknek, ki nem fogyó, marhahatatóul szolgál. Itt reá bukkantam a két köre, melyeket vezető nélkül, Zombory úr leírása után aligha találtam volna. A kövek szépsége és érdekessége meglepett.

I

LALIANOC · VLEG · AVG

PP · PR

A Q M P

III.

A felül csonka kő alsó, négyszögü részének hossza 1' 5", kerek részeé 2"; a négyszögünek egy-egy oldala 1' 4", a kereknek átmérője 1' 3". Az emlék budavidéki mészkőnek látszik, a betük igen tiszták, csinosak, 2" 8" — 3"-nyi magasak, a veres festék maradványai a mélyedésekben láthatók. A sorok köze majd 2"-nyi; a kő írási részén a kőfaragó rovátkás vésője, (Stockhammer, Punkthammer,) nyomaival találkozunk, alsó oldala ki van rágva.

Világos, hogy ezen töredékben egy oly mértföld mutatót birunk, mely *Aquin-cumtől* 3000 lépésnyire esett. Bár igaz, hogy a későbbi nemzedék sok helyen a régi római utakat felhasználta, mégis könnyen bebizonyítható, miszerint a rómaiak sok helyen, mai viszonyainkból meg nem magyarázhatólag, más irányt választottak, mint ez jelesen épen ezen Buda és Vörösvár közti utról áll, mely magában Ó-Buda városában a mostani uttól eltérvén, a koronadombtól, mint hajdani szinkörtől, a földéken, mint a magaslat, és a sárgás vetések eléggé bizonyítják, keresztül vonulván, végre a hegy alatt a mai uttal egyesülni látszik, míg a *Szarvas vendéglő* táján ismét jobbra kitér és a dombtetőkön huzodván, *Vörösvár* és *Szántó* közt *Csév* és *Dorog* irányában, sokkal egyenesb vonalban az ősrégi — mai nap is használt — Nyerges-Újfalut, Neszmélyt sat. érintő uttal egyesül.

Már így megegyeztethető a 3000 lépés, természetesen Ó-Budának — az újlaki külvárossal összeeső — határáról számítva; ámbár magam sem hiszem, hogy e kövek eredeti helyükön találtattak. E domborlaton t. i. a volt római utnak nyomait még elébb tüzetesen ki kellene fürkészni, de tovább bizonyos az is, hogy az ilyféle kövek különféle okokból, nem csak néhány száz lépésnyi a (menyire t. i. jelenleg is az országúttól találtattak), hanem gyakran sok mértföldnyi távolságra hurczoltattak.

Caecilianust vagy Claudianust kell-e ezen csonka nevü Legatus Augusti és

Praefectus Praetorio alatt érteni, kinek parancsára ezen mértföld kő letéetett, nem mérnem állítani. Tib. Claud. Claudianus Legatust Schoenwisner, Itin. Geogr. II. 135. lapon épen e tájon talált kövön, és a 232 lapon egy *Érden* találon említ. II.

II.

I M P C A E S
C MESSIO QVINTO
DECIO PFVNICTO
PONIFICIMAXIMO
//// NICIAPOTESTATIS ///
BISESIGNATOTERT
QHERENNIOETRVSCO
MESSIO////// DECIO
// LISSIMO CAESARICOSDESI . . .
T C VALENTI HOSTILIANO
//// T // // // // // I S S I M O
// // // // // // // // // //

A 8-dik sorban lévő hézagban a betűket STQ^m vagy MIO-nak lehetne olvasni, bár ezekből semmi értelmet nem tudok kihozni. Ezen szép, alúl csonka, oszlop magassága 3' 11" alsó átmérője 1' 9", a felső pedig 1' 7½"; a felső betűk 5"-nyiak, a többiek, 2" 3", a sorközök pedig 1" 3"-nyiak. Az egész vastagon van bemeszelve, a betűk pedig veres festéssel kikenve. Úgy látszik, hogy ezen kő már máskor is használtatott, mert némely betűk, mint p. az első sorban az I és az M első huzása, a negyedikben a P, AX, a hatodikban az A T követik a kőnek mélyedéseit, tehát a kő akkor, midőn a kőfaragó e betűket kivéste, már ilyen gödrös volt, és repedésekkel el volt borítva.

Egyáltalán ezen kőnek írása a legszebbek közé tartozik. Látszanak a sorok lineái az egész felírás hosszában, és még a felírás túl is terjednek; a kő alsó, nagyon egyenetlen részeim is vannak valamely régiebb felírás nyomai, de a vonások alig kivehetők. A fentemlített kút körül vannak számos gödrök, terméskő halmazok, római cseréptéglák: Ki mondja meg, nem volt-e itt a rómaiak alatt, vagy talán későbbben is valami telepítvény? — Nem messze ezen kövektől találtam egy faragott követ, melynek keskenyebb hosszoldalán tobozfőle, fej nagyságú, diszítmény vehető észre, és az ó-budai Praefectoratus előtt álló védkövekhez némileg hasonlít.

A pannoni felírások közt csak kettőt ismerek, melyek C. MESSIVS QVINTVS TRAIANVS DECIVS nevét hordozzák; egyik Adományban, a másik Sztenyevetzen találtatott, l. Katanchich Istri adcolae I. 377 l. LXXVI. és LXXVII. szám alatt előfordulnak; de melyen Q. HERENNIVS ETRVSCVS MESSIVS és C. VALENS HOSTILIANVS fiaival együtt említették, egyet sem tudok.

781. A *Krempelmühl* nevű malom közelében az *ó-budai* határban az úgynevezett *csiga domb* alján bír *Frei Mihály* ó-budai polgár földeket, melyeken évek óta a téglá- és kő-murvától való tisztításuk alkalmával talált római érmekeket szorgalmasan összegyűjté, megőrzé és legnagyobb szívélyességgel át is engedé a leírásra.

A római pannoniai érmészet emelésének tekintetéből ide sorolom mind azon darabokat, melyeket meghatározhattam, valamint azt a külföldi archaeologiai lapokban találjuk, nem annyira alapul, mint adalékul, egy talán valaha készülendő *pannoniai érmészet*hez.

Azon 82 darab közt, melyet Frei úr nekem átadott 7 darab ezüst, a többi bronz

és réz érem volt; 14 darab annyira kopott vagy a rozsdától annyira ki van rágva, hogy azokat minden iparkodásom mellett sem tudtam meghatározni.

Az uralkodók sora szerint így következnek:

IMP CAES VESPASIANAVG COS III b. n.*) babérkoszorús fő)(VICTORIA NAVALIS, b. lépő szárnyas Victoria hajó ormán áll; melle irányában S C v. r. **) nagyobb modulus, kopott példány.

..... C VESP F DOMITIAN j. n. fő)(álló b. fordult alak s. r. ***) nagy modulus, igen kopott péld.

.. DOMIT AVG GERM PM TRP ... bbkoszorús ****) fő,)(hátlap igen kopott, ezüst.

IMP NERVA CAES AVG PMSR S COS III PP, b. n. fő babérkoszorúval hosszú szalaggal; X FORTVNA AVGUST, jobbra néző álló alak, jobbában hajókormány, bb. bsgsz.*****) két oldalt S C, vörös réz, nagyobb alaku érem, jó karban.

IMP CAES NERVA TRAIANVS GER b. n. babérkoszorús fő)(igen kopott, nagyobb m; s r.

(HAD) RIAN ... AVG COS, b. n. fő;)(VOTA PVBLICA, j. forduló áldozó, rézzel bélelt ezüst érem, eleje igen kopott.

... ANTONIN ... AVG TR P XXVII ülő j. n. Jupiter nicephorus? a körírás olvashatlan; s. r, n. mod., vastag, kopott.

DIVA FAVSTINA (senior) b. n. fő tetején hajtekeres; X AVGVSTA, j. n. álló női alak jb. kalászkod? bb három ágú jogar? lábainál S C; s. r. közép m. jó karban.

AVRELIVS CAESAR AVG PM b. n. fő)(TRPO II? j. n. álló nő, jobb kezét előtte álló kisdud fejére teszi, bb. csecsemőt tart, két oldalán S C a szelvényben PIETAS; s. r., nagy modulusu vastag érem, meglehetősen j. k.

LVCILLA AVG ANTONINI AVG F, b. n. fő)(V E N V S állva j. n. jban golyót tart, feje felé emelt bb?, két oldalt S C s. r. vastag nagy mod. érem, hátlapja kissé kopott.

SEVERVS PIVS AVG; babk. fő)(RESTITVTOR VRBIS ülő Roma nicephora, j. n; k. m. ezüst, ép.

ANTONINVS AVG PI VS PP TR P COS III, b. n. babérkoszorús fő;)(APOLLINI AVGVSTI, j. n. álló alak nő ruhában, jobbát egyenesen kiterjeszti, bb. lant, két oldalt S. C; sárga réz, nagyobb modulus vastag érem, jó karban.

ANTONINVS AVG PIVS F ... b. n. ormos koronás fő)(FIDES EX ... jobbra néző álló nő két kezében katonai jelvény, j. lábánál S ... nagyobb mod. v. réz, részenkét kopott.

ANTONINVS AVG PIVS PP TRP ... bbkoszorús fő,)(j. n. álló alak igen kopott; n. mod. r. é.

GETA CAES PONT COS, b. n. fő,)(VOTA PVBLICA, Imp. tripuson áldoz j. n.; k. m. ezüst, kissé kopott.

(MA) MAEA AVGVVS ... b. n. fő)(... j. n. nő; s. r. nagy mod., kopott.

IMP CAES M AVR SEV ALEXANDER AVG. bbk. fő)(IOVI VICTORI; j. n. ülő Jupiter Nicephorus; ezüst, k. m. kopott.

*) j. n; b. n. jobbra néző, balra néző.

**) veres réz.

***) sárga réz.

****) babérkoszorús.

*****) bőségszarva.

IMP CAES MA (GORDIANVS))(. . . . L VIM, szelvényben AN·I·I. alak két barom közt, fele eltörve, különben jó; nagyobb mod. r. érem.

IMP CAES M ANT GORDIA sugárkoronás fő)(j. n. áldozó alak; k. m. ezüst, igen kopott.

IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG; b. n. sugárkoronás fő;)(PNS C O LVIM; j. néző álló nő, mind két kezében katonai jelvény, lábainál a szokott állatok, szelvény alatt AN IIII; sárga réz igen jó állapotban, közép modulus.

IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG, babérkoszorús b. n. fő;)(PMS CO LVIM, j. n. női alak kezeit lábainál álló állatok felé kiterjeszti, a szelvényben AN. gyöngykeretben, vörös réz, nagyobb modulus, jó állapot.

IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG. b. n. bbk. fő)(. . . CO L VIM szokott képpel, kopott, v. r. nagyobb mod.

. . . . PHILIPPVS)(két barom közti alak, szelvényben AN VII; igen kopott nagyobb mod. réz érem.

HEREN CILLA, b. n. diademás fő)(PMS COL VIM a szelvényben AN XII. j. n. Istennő, orosz lány és tinó közt.

GALLIENVŠ b. n. ormós koronás fő)(MARTI PACIFERO, Mars j. n. jobbra olajág, balját paizsra támasztja, lándzsa, j. karja alatt A, kis modulus v. réz.

GALLI ormos kor. fő b. n.)(. . . . COIIS AVG, szelvényben XII jobbra n. szarvas, eleje igen kopott, kisebb m. s. r.

U. a. hátlaon LOIII AVG, j. n. szarvas, a szelvényben I.

U. a. b. futó szarvas igen kopott. s. r.

U. a. álló alak igen kopott s. r.

IMP CPLIC GALLIENVŠ P F AVG, orm. kor. fő;)(VIRTVS AVGG. két egymás felé néző Caesar, rossz ezüst, k. m. kissé kopott.

IMP CLAVDIVS P F AVG, b. n. orm. koronás fő)(ORIENS AVG n. nap jobbát kiterjeszti, bb. golyó, jó karban levő pd. legkisebb mod. s. r.

U. a. igen kopott és törött.

. . . CLAVDIVS AVG; ormos koronás b. n. fő,)(. . . . I VICTORI j. n. Mars? k. m. s. r. kopott.

IMP CLAVDIVS AVG, b. n. ormos koronás fő;)((Providen?) TIA AVG. kisebb mod. v. r. igen kopott.

DIVO CL b. n. ormos koronás fő)(CONSECRATIO, oltár áldozati készlettel; kisebb n. v. r. kopott.

. . . AVRELIANVS AVG; b. n. ormós koronás fő)(. . . ONSER két alak a szelvény alatt P, n. vékony modulus v. réz kissé kopott.

IMP AVRELIANVS AVG. mint fel.)(PAX AVGVSTI jobbra haladó Pax, bal lábánál P? Kis mod. v. r. igen kopott

U. a. igen kopott hátlapján semmit sem lehet kivenni.

IMP AVRELIANVS AVG; sugárkoronás fő;)(RESTITVTOR ORBIS szelvényben P. két egymás felé fordult alak, nagyobb mod. r. érem, kissé kopott.

IMP C M CL TACITVS AVG, b. n. sugk. fő)(AEQVITAS AVG, jobbában mérleg, bb. bsgsz. mellette I, szelvényben XXI. r. kis. mod. meglehetősen karban.

IMP C M A VR PROBVS PF AVG. j. n. sisakos fő, jobb vállán lándzsa, bján paizs;)(VIRTVS PROBI AVG lóháton j. iramló császár, lova lábánál gyil; szelvényben XX P, v. r; másod nagyságú j. k.

IMP C PROBVS P F AVG, b. n. sugárkoronás fő;)(RESTITVTORBIS, a

jb. álló Victoria koszorút nyujt a császárnak, ki feléje fordulván jb. golyót, bb. hegy nélküli lándzsát tart; szelvényben XXP, v. r.; másod nagyságú, j. k.

PROBV S P F AVG, b. n. sugárkoronás fő)(ADVEN TVS AVG a császár jobb felé nyargalva fogolyt eltapos; szelvényben fekvő villámcsomó R és T betűk között; v. r., kisebb mod. jó k.

IMP C PROBVS PF AVG. b. n. ormós koronás fő pánczélban.)(PAX AVG, álló pax j. n. ferde lándzsával, b. lábánál Π, szelvény alatt XXI. Ezüsttel megfuttatott veres réz, jó karban. Kisebb m.

DIVO CARO PARTHICO, b. n. sugárkoronás fő;)(CONSECRATIO AVG, kiterjesztett szárnyú j. n. sas, ballábánál A, a szelvényben S M S XXI; vörös réz; Denar, jó karban.

IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG; b. n. babérkoszorús fő)(GENIO POPV LI ROMANI S M S O; jobbra néző álló Genuis, jobbójában koszorú, bban, lant (?) e mellett A. vörös réz meglehetősen jó állapotban; nagyobb modulus.

LICI III NN S NNC, b. n. sisakos fő;)(M. SATVS. A. EXERCIT, tropaeumban V. T †, e mellett S P, alatta két háttal ülő rab, a szelvényben ~ S¹ S . . talán Liciniusé, a hátlaon pedig az ügyetlen véső VIRTVS EXERCITVS-t akart metszeni. Kisebb m. s. r. ép állapot.

IMP LIC LICINIVS P F AVG. b. n. bbk. fő, egyenesre nyirett hajjal és szakállal;)(IOVI CONSERVATORI; jobbra néző, álló meztelen alak, jb. Victoria, bb. hegy nélküli lándzsa, j. lábánál a sas; szelvényben SIS; vörös réz, Denár, j. karban.

U. a'; a szelvényben T S I

IMP CONSTANTINVS AVG, j. néző sisakos fő, jobbójával vállán lándzsát tart;)(VICTORIAE LAETAE PRINC PERP, két alak oltár fölött paizsot tart, benne VOTPR, szelvényben T T; r. Kis pénz, j. k.

CONSTANTINVS AVG. b. n. babérkosz. fő,)(PROVIDENTIA AVG; tábor k. m.; v. r.

CONSTANTINVS P F AVG. b. n. fő)(SOLI INVICTO COMITI, sugaras fejű nap j. n.; n. mod. v. r. kopott.

CONSTANTINVS SRX? AVG, b. n. gyöngyszalagos fő)(GLORIA EXERCITVS, szelvényben ·SMAI·; k. m. v. r. meglehetősen karban.

CONSTANTINOPOLIS. sisakos fő j. n. bb. jogar)(j. b. haladó szárnyas alak, jobban jogar, bját paizsra támasztja, j. lába hajó ormára téve, szelvényben * BSIS *, r; kis modulus, j. k.

CONSTANTINVS IVN NOB CAES, b. n. babérkosz. fej)(GLORIA EXERCITVS, szelvényben * ·SIS* két katona közt katonai jelv.; kis m. v. r. jó karban.

CONSTANTINVS IVN NOB C, b. n. bbkosz. fő)(CAESARVM NOSTRORVM, koszoruban VOT X; a koszorú alatt · ΔQT.

DN CONSTANS P F AVG; b. n. gyöngyfűszerés fő,)(FEL TEMP REPARATIO, Imperator Victoriával hajókáz, alatta Δ SIS.

D N MAGNENTIVS NOB CAES b. n. fő, köpenye jobb vállán összekapcsolva;)(FEL TEMP REPARATIO, szelvényben CONST, gyalog Imperator lovával egy bukó rabot szúr le; legkis. mod. v. r. elég ép.

FL IVL CONSTANTIVS NOB C; b. n. gyöngypártás fő, melle vértézett;)(GLORIA EXERCITVS, két katona közt két kat. jelvény, szelvényben SMTSP. k. m. v. r. jó karban.

CONSTANTIVS P F AVG, gyöngyfűszerés b. n. fő)(FEL TEMP REPARATIO, az Imp. lovas foglyot leterít, szelvényben CON. . . , k. m. v. r. kopott.

D N IOVIANVS PF AVG; gyöngyfűzés fő)(babérkoszorúban VOT V MVLX; k. m; s. r. jó karban.

DN VALENTINIANVS PF AVG, j. n. szalagos fő;)(GLORIA ROMANORVM, j. n. balra haladó Imperator, jobbjá térdelő rab fején bb. labarum ☿ val, szelvényben OFSISC; v. r; kis pénz, j. k.

U. a.)(SECVRITAS . . . Victoria jobbra halad, kopott és törött k. m. r.

U. a.)(SECVRITAS REI PVBLICAE, a szelvényben ~ CON

U. a. GLORIA ROMANORVM; mint fent, a szelvényben A SISc

DN VALENS PF AVG, b. n. gyöngypártás fő)(GLORIA ROMANORVM, a b. haladó császár baljában labarumot tart ☿-el, jobbját térdelő rab fejére teszi; a szelvényben B SIS~; kis modulus, v. r. ép állapotb.

U. a. a labarum mellett P szelvényben F SISC

U. a. SECVRITAS REIPVBLICAE j. haladó Victoria; k. m. s. r. meglehetősen karban.

DN GRATIANVS PF AVG, b. n. gyöngypártás fő)(GLORIA ROMANORVM a b. lépő császár bb. labarumot tart, melyben ☿, jobbjá térdelő rab fején; e mellett N, a labarum mellett P; k. mod. v. r. meglehetősen állapotb.

782. Orlovinyáki pusztáról Verőcze megyében *Glembay Károly* mérnök úr jelentést tett az arch. bizottmányhoz némely arany lemezekről, melyek nevezett helyen találtak. Minthogy ezen lelet sokkal érdekesebbnek látszott, mintha csak egyszerű megemlékezésével lehetne elégedni, Glembay úr a részletek közlésére felszólítatott. Ezen felszólításnak szívesen engedvén, ilyen forma tudósítást vettünk: 1861-dik *) év tavaszán több tényei legény kukoricza kapálással volt elfoglalva, kik közül az egyik a *várhovi* dombon álló régi kútból víz ivás miatt lehajolt, a föld színétől mintegy két lábnyira oldalt egy üregben valami csillamlót látott, és 6 darab aranylemezt húzott ki onnan, melyet a helybeli zsidónak 40 váltó forintért el is adott. Ki tudatván a dolog a helybeli jegyző közbejárására Dávidovics Lázár szolgabíró úr által kényszerítetett a zsidó, hogy a műtárgyakat kiadja, melyekből 3 darabot Adamovics János földbirtokos urnak, 3 pedig a találónak ítélte a megyei hatóság.

A lemezek nem voltak egyenlő nagyságúak; a 2 nagyobb darab 18 aranyat nyomott, a középső kettő $14\frac{1}{2}$ aranyat, a legkisebb pedig $10\frac{1}{2}$ aranyat, együtt véve tehát 86 darab aranyat.

A földes úr hitvese és menyei közt osztá el a kincset, melyek közül Adamovics Lászlóné engedé meg darabjának lerajzolását; a tényei paraszt legény pedig 400 v. forintért adta el részét Eszéken a nélkül, hogy a vevő nevét közlené.

A lemez színaranyból áll, tökéletesen kerek, és Glembay úr közlése szerint $\frac{476}{100} - \frac{467}{100}$ bécsi hüv. átmerőjü; a kúpok, melyek csucsai egyenoldalu háromszögben állanak $\frac{142}{100}$ b. h. alap-átmérőjüek és $\frac{4}{100}$ b. h. magasak. A lemez vastagsága $\frac{5}{1000}$ b. h. és $14\frac{1}{2}$ aranyat nyom, tehát a középső nagyságúak közül való.

Egyedüli díszítménye a szélén köröskörülfutó, háromszor tört vonalból font, karimát mutat. Egyik kúpból jobbra és balra, de nem egészen egyenlő távolban két kerek lyuk vagy on, melyek majd $3''$ távolságban állnak egymástól.

E helyen hajdan sziget volt, mely csak 1853-ban lecsapoltatás után tétetett szárazzá. Glembay úr a lemezeket ködmeny dísznek tartja, mert az illyrek még mai nap is, bár tarka posztókból, viselnek mellükön a lemezek alakjára készített cifraságot.

*) Az évre nézve Glembay ur adatai nem egyeznek, mert különböző jelentéseiben ezen lemezek találása az 1861-iki 1863 és 1864-iki évre tétetik.

B. Sacken Ede, a bécsi cs. érem- és régiségtár őre „die Funde an der langen Wand bei Wiener Neustadt“ című értekezésében mely f. év. a bécsi tud. Akad. bölcsészet — történ. osztály közleményei XLIX. kötetében találhatik, említ két arany lemezt, melyek egyike 4" a másik 5¹/₄ hüvelknyi átmérőjű. Három, egyenoldalú karimáját a kisebbnél két, a nagyobbiknál három sor *gyöngy* ékíti. A legfelső kúp oldalain két gyöngy-sorból kivert szalag látszik, mely a kisebbiknél 5 sorból 7 ponttal, a nagyobbiknál 6 sorból 9 ponttal áll. Valamint az orlovinyáki lemezen, úgy itt is a szélén két-két lyuk látható, de nem a kupok közti középponton, hanem a felső kuphoz közelebb. Akár fel voltak tűzve valami szövetre vagy bőrre, akár zsinegen lógtak, ezen szerkezetnél fogva talapzatán álló háromszöget mutattak. A munka kezdetleges, akár a púpok, akár a ponczokkal kivert gyöngy-sorokat vegyük tekintetbe. A lemezek kártyalap vastagságúak, és hátsó részükön a kalapácsütések nyomai feltűnők. A lyukak befelé verve, úgy hogy a túlsó oldalon még a felálló szélek is láthatók. Az arany sok ezüstöt tartalmaz; a nagyobb 34⁵/₈, a kisebb 20¹/₄ aranyot nyom.

Három hasonló korong, így folytatja Sacken, Eszéknél Slavóniában találtatott, valószínűleg azokat érti, melyeket a tényei paraszt legény eladott, ezek majd egyenlő nagyságnak és pedig az általam leírtak közt a nagyobbikkal, azonban a ezek púpjai magasabbak, hegyesebbek és élesebben kiverettek; széleiken szintén 3 sor gyöngy van, (Glembay úr pontos rajzán nem gyöngyök hanem >>>> vonalok tűnnek fel) hanem a szalagféle gyöngy-sorok hiányzanak; ezek is két pár lyukkal vannak ellátva, melyek oly pontosan állnak ugyanazon helyen, hogy ha egyik az eszékiek közül a nagyobb „langen Wand“-i, lemezre alkalmaztatik, mind a négy lyukon keresztül lehet látni. Miből majd nem azon gondolatra jön a vizsgálódó, hogy ezen lemezek ha nem ugyanazon kéztől bizonyosan egy minta szerint készültek.

A két aranylemezt a cs. k. érem- és régiségi tár 275 fton szerezte.

Ugyan ilyen háromágú arany lemezek őriztetnek a magyar nemzeti Muzem régiségtárában is; és pedig három különféle nagyságúak és súlyúak

a) a legnagyobbak átmérője 4" 5^{'''}, egy-egy púpnak átmérője 1" 3^{'''}, magassága mintegy 2^{'''}, kétsoros pontozott karimával van ellátva, a benső lyukak 3" 1^{'''}-nyira vannak egymástól, befelé vert széllal, a kettős lyukak pedig 5^{'''}-nyira, a lyukak 1¹/₂"-nyira. A pontos szalagok négy rendetlenül álló pontsorból képezvék, egyik 7, a többi 8 ponttal, egyedül egy, jobbról első, 13 pontot számlál, melyek közül négy egyforma távolságra a kilencz pedig, mely a középpont felé áll 3 csoportban 3—3 pontot foglal. A munka meglehetősen durva. Súly 20⁵/₄ #.

b) 4" átmérőjű, diszitménye 3 sor, az előbbinél szebb rendben álló, pontokkal, a púpok átmérője 1" 3^{'''}, magasságai 1¹/₂"-nyira, a belső lyukak középponttól középpontig 2" 8¹/₂"-nyira esnek, ezek átmérője 1¹/₂"^{'''}. Sajátságos, hogy ezektől nem szalagok nyulnak befelé, hanem három sor pontból álló háromszögek befoglalják, ezen pontsorok középsője 9, a következő 10, a legszélsőbb 11 pontot számlál. A munka az előbbiénél díszesebb, súly 15⁵/₁₆ #.

c) a legkisebb, mely a bécsi nagyobbikánál is nagyobb, két sor pontot foglal, meglehetősen rendben, a púpok átmérője 9—10^{'''} magasságuk 1¹/₄"^{'''}; a lyukak nem kerekdedek hanem rendetlenek, a belsők 2" 3^{'''}, egymástól pedig 4^{'''}-nyira állnak, a szalagok nem a két pont közt vannak, négy sorból állanak, minden sor pedig majd általán 9 pontból áll. A lemez igen össze-vissza hajtogatott. Súly 7 #; az aranyat mind a háromnál színaranynak tartom.

Minthogy a bécsi lemezek, ámbár közülök a nagyobb, a magyar muzeumbeliek

legkisebbikénél is kisebb, tetemesen súlyosbak, következik, hogy a mieinknél vastagab-
bak, miért is észrevehető a pestieken, hogy összevissza vannak hajtogatva.

Az 1852-ben szerkesztett Jankovicsféle lajstromban minden lelhely nélkül fel
vannak jegyezve, de Érdy úr sem tudja biztosan lelhelyüket; a két említett helytől min-
denesetre különböző, s így kitűnik, hogy a Jankovics lemezeilelhelyén, Bécsújhely köze-
lében, valamint hazánk legdélebbi határán Eszék mellett, találjuk a legrégebbi korban ugyan
azon művezetet. Ezt pedig csak azóta tudjuk, mióta ilyenekre nagyobb gondot for-
dítunk!

Feltűnő az, hogy az Atlas for Nordisk Oldkyndighed B. V táblájának 2. ábrája,
mely bronzkori régiségeket foglal, paizsot tüntet elő, melyen ugyan ilyen állásban, mint
lemezeinken, szintén három púp van alkalmazva, csak hogy itt szintén középen egy na-
gyobb, a kéznek védül szolgáló púp is látható. A különféle gyöngysorokból készült díszít-
mények köröket és kigyós hajlásu szalagokat mutatnak. Nem akarom ezekből azt kihozni,
hogy azért a mi lemezeink is paizs ékítéséhez használtattak, minek talán a két pár lyuk is
ellene mond; csak a púpok elhelyezése egyenlőségére fektetem a súlyt, melyből, ha egy-
általán a művek alakja a kor és nemzetek egyenlő voltára nézve valamit határozhat, is-
mét kiténik a mi műemlékeinknek az északiakkal való rokonsága.

783. Régi arany ékszerek. Oszropatakán a Tarca vize mellett, egy kertben,
hol már 1790-ben a később Bécsbe vitt *koronákat* (?) lelték, most egy másik ékszertelepre
bukkantak. Ebben idáig Traján idejéből való régi pénzeket, nyaklánczot, fülönfüggőt,
karpereczeket leltek aranyból, melyeknek súlyszerinti értéke mintegy 700 ft. A kert, hol
e régiségeket találták Bánó József úr birtoka, ki e régiségekről az illető tud. társulatnak
részletes tudósítást nyújt be. (Vasárn. újs. 1865. 228.)

Az Oszropatakán talált kincsről maga a birtokos úr ezen jelentést teszi a m.
tud. Akad. másod elnöke Ó Méltóságához:

„April 22-én kertem, folyó felőli partos oldalán egy régi római sírt fedeztem fel,
még pedig valószínűleg királyi vagy fejedelmi sírt, s rómainak csak azért mondhatom,
hogy azon korból való. Ugyanitt 60—70 év előtt két aranykoronát és több drágaságot
találtak, s ezek most a bécsi Schatzkammerbe vannak, s ezen előzmény vitt reá, hogy én
is kutatásokat tegyek, és sikerült kiásni több igen becses tárgyat, melyeknek pontos le-
írását az archaeologiai bizottmány részére megküldöm, addig is megemlítem, hogy
kiástunk:

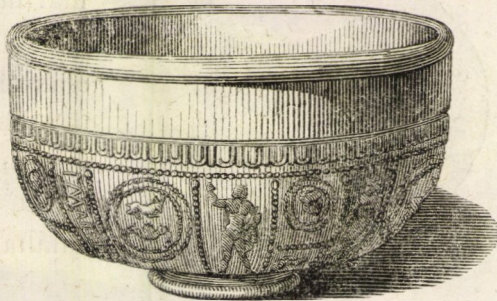
1. Egy arany pénzt ezen felirattal: Her. Etruscilla aug. (azaz: HERENNIA
Etruscilla Augusta Traján, Decius neje) és egy női arc; a másik oldalon: PVDICITIA
AVG. a római pénzen szokásos ülő alakkal.
2. Egy 11 lat nehézségű karpereczet tiszta színaranyból.
3. Egy nyak-éket, szintén tiszta aranyból.
4. Egy gyönyörű munkájú arany ék-zert, hihetőleg fülbevaló.
5. Hét, kívülről szegletes aranygyűrűt.
6. Az előbbenihez hasonló két fülbevalót ezüstből, de úgy látszik, arany
lemezzel.
7. Egy női fésűt, elefántcsontból, szögekkel kiverve és tökéletesen conserválva.
Néhány arany lemezből készült, hihetőleg ruha díszül szolgáló, női arcokat és
emberfejű kutyákat ábrázoló lenyomatot. Ez talán legérdekesebb darabja az ásatásnak.
9. Egy csodálatosan fenntartott, 18 apró fadongából kiállított hamvvedert, vagy
bortartót, számtalan ezüst szögekkel és ezüst abronccsal és tartóval ellátva.
10. Ebben egy nagyobb és kisebb széles fenekű és metszett üveg csészét eltöre-
dezve, de meglehetősen épen.

11. Több ezüst pántot, ezüst szöget, ollót, csatot, s más egyéb apróságot.

Mindez kétöltnyi mélységben volt egy kőboltozatú különálló kriptában, mely beszakadt. Ha ilyen körülmények közt az archaeologiai bizottmány elég érdekesnek találja tovább folytatni a kutatást és felügyelete alatt vezetni az ásást, akkor tovább nem folytatom, mert ezen sírban úgy sincs több, és így más sírt vagy kriptát kellene keresni. Ha pedig nem találják érdekesnek, légy szíves velem tudatni, akkor magam ásatom, nagyon természetes, hogy a legnagyobb figyelemmel, de már nem tudományos szemekkel. Mindenesetre igen szívesen látom az archaeologiai bizottmányt akár összesen, akár egyenkint, s ha tudom, hogy jönnek, vagy mikor jönnek, beküldenek Eperjesre, mely hozzám csak egy órajárás. Az eperjesi tanárok a talált dolgokat igen érdekesnek találják, s magam is."

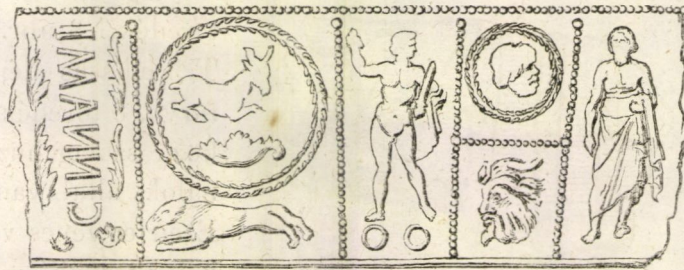
784. **Paksi szőlőjében Gyürky Antal** duna-földvári birtokos úr évek előtt igen becses terra sigillata-féle, egészen ép cserép-tálat talált. A birtokos úr ezen díszes müdadarabtól csak nehezen tudott megválni; de végre győzött a honfias érzelem, és ezen tál Vadas Károly tiszttartó úr közbenjárása következtében jelenleg már a m. nemzeti Muzeum birtokába került.

A tálnak, l. 1. ábra, felső — fal közti — átmérője 7" 3"', a bottaggal, mely felül körülövedzi 7" 10"'. Igen keskeny lába, 3" 1" átmérővel bír és 5" magas. Ennek közepe üres, ürességét körülvevő széle 7" -nyi. — Majd egyenes oldala, mely csak magasságának alsó harmadánál egy negyedkörhajlásával van behúzva, a bottagtól mintegy hüvelyknyire, 3" -nyi széles szalaggal van ékesítve. A szalag felül szakadatlanul körülfutó, úgynevezett ökör-szem diszitménnyel bír, melyet alul egy gyöngy-sor határoz. Ezen dísz majd kivétel nélkül minden ilyen féle cserépedénynél látható, és valami művész-

1. ábra.

törvénszerűleg egyetértésből látszik származni, és az egész római terra sigillata iparban elfogadottnak lenni. Alul a szalagot, l. 2. ábra, egyszerű szijtagocska futja körül. Függetlenül a díszszalagban négy fölül 2" -nyi, alul 1" 3" -nyi, tehát keskenyedő, mező áll, úgy, hogy a függetlenül egymásra álló két átmérő közepükön keresztül megy, azaz kettő-kettő derék szög alatt áll egymáson. Szélüket gyöngyös vonal teszi, mely felül tobozba, alul golyóba végződik. A domborodáson egy 1" 9" -nyi átmérőjű körben, melynek körülete kettős levélkoszorúból áll, felül

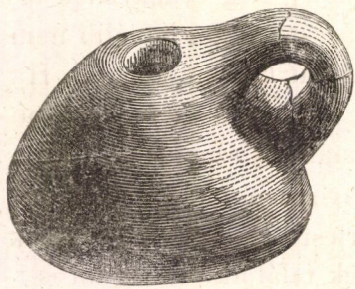

2. ábra.

egy balra néző őzféle állat fekszik, alatta pedig levélforma diszitmény terül el. Alsó mezőjén jobbra egy róka (?) üget. Ezen képek mind a négy szelvényben ismételvek.

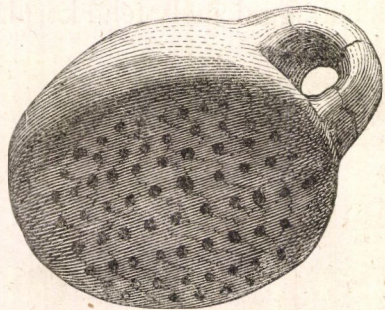
A hármaskisebb mezők, melyek ketteje felül 1" 2" alul 7" -nyiek, a balra fekvő pedig felül 1" -nyi; a jobbra eső szelvényben két kis koszorú fölött áll balra tekintő meztelen férfialak, jobbát emelvén tart valamit, baljában talán kard van? mögötte a köpeny redőzete. — A középsőben felül kettős levélkoszorúban balra, az alsó négyszögű szelvényben, mely gyöngy-sor által elválasztatik jobbra fordult satyrus fő vagyon; a bal szelvényben jobbra tekintő, felül meztelen alak, mely köpenye redőit mellén baljával összetartja, míg jobbjá egyenesen lecsüng. Ennek az alaknak egyik helyén áll oldalt 4 ágától, alul két levéltől környezve fölfelé növekedő betűkkel IMANNIO név, alkalmasint a gyárosnak neve; melynek ismerete a római ipar történetére nézve igen becses fölfedezés, mert

az ilyen alakú darabok után CINNAMVS figulus másutt is létező műveire könnyen reá fogunk ismerhetni.

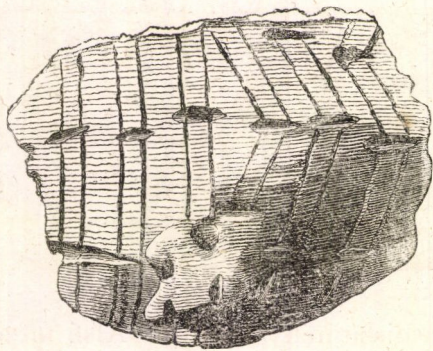
1. ábra.

maga 8 sor szűrő-forma kerek lyukkal bír, l. 2. ábra, ezek közt a középső sorok egyenesek a szélsők kissé kerekalakúak. Az edény tetején a lyuk csak 6'''-nyi átmérőjű, az egyszerű fogantyú pedig e szájától kissé fölfelé emelkedik és az edényoldala közepéhez van ragasztva.

2. ábra.

Az edény halványvörös cserépből van, 5" 6'''-nyi magas, s alulról fölfelé hasasodik. Lába mely kevésbé homorú közepén 1" 1'' — 1" 2'''-nyik erekednyílással bír, és keresztben álló, négy keskenyedő ágba végződik, legnagyobb hasasságának átmérője 4" 5''', felső nyílása 2" 9''', oldalain 9—10 sor rendetlenül álló lyukak vannak.

3. ábra.

dor kétfülvű állatfejhez hasonló.

Mind ez, mind az első szűrőeszköz Bakits János ügyvéd úr birtokában van.

788. Örvedetes tény képen állíthatjuk, hogy a *pozsonyi* káptalani főegyház és koronázási domnak stílszerű ujjíttása, legközelebbi hetekben veszi kezdetét.

Ezen munkát *Lippert József* hazánkfiá fogja vezetni, a költséget pedig részint a

*) A különben gazdag bécsi cs. kir. régiségtárban szintén csak néliány ép darab van ezen fajtaból.

császári ház tagjai, és a magyar főúri rend, részint a domépítészeti egyesület tagjai adták és adják össze.

Egyesek és családok vállalkoztak arra, hogy a fényes festett üvegü ablakokat fogják készíttetni, egy szóval oly nagy ezen ügy előmozdításában a város plebánosa, Heiller Károly apátkanonok úrnak buzgósága és önfeláldozása, hogy legelől a szentélynek kijavíttatása biztosítva legyen, ámbár ez maga majd 80,000 frtot fog igénybe venni.

Bár követnék más városok, községek, egyházi testületek is ezen szép példát, mely már azért is dicsérendő, mert itt nem csak egyszerű fentartásról vagy tatarozásról van szó, hanem a kor és az archaeologia mai álláspontjához képest valódi stilszerű javításról, melyet a lelkes kanonok úr és a bizottmány műértő hazafira bizott.

A főtemplommal a teendők sora csak meg lesz kezdve; ott áll a ferencziek páratlan tornya és a halotti kápolna, a clarissák temploma, a Mária szobra, a várbeli keleti kapu stb.

Másutt is lehetett ily mozgalmat észrevenni, milyen eddig Sopronyban és Győrött volt kifejtve, hogy tisztességes műemlékeink a végrömléstől — de okszerűen — megmentessenek.

Reá fog talán a *budai* főtemplomra is a sor kerülni, kikerül már most műértő munkavezető hazánkfiak közül is!

Szeretném, ha ezen cikket közleményeinkben állandósítani, és legalább minden füzetben egy két műértően vezetett restaurációt lehetne említeni.

789. Posonyban a Duna utcza Szuborics Antal főherczegi tanácsos úr 144 számú háza kertjében áll egy fogadmányi oltár, melynek felső és alsó tagozata 10" és 10 1/2", az írásos lap 18 1/2"-nyi magas, ugyanennek 16 1/2", a legszélesebb vánkostagnak pedig 21 1/2"-nyi szélessége legyen.

DĪSPAĪRIS M
ALPHOĒTHEAN
DRIO PROF SAT
DD. /// MNIS.////
CLVICTORINS
EQCOHĒAPRO
ĒCIMAXM//ĀN
DOMCANV SLL

Ezen több helyen alig kibetűzhető köemléket, mely a régi gróf Viczayféle kertből ide került, alkalmasint a Dunán túlról hozták Posonyba, hol eddig minden vizsgálódásim daczára nem sikerült a római hosszabb időzésnek nyomára akadnom.

Egy másik bár nem felírtos római műemléket sikerült *Feigler Károly* építész úrnak a *kecske utczában* fekvő, 352. sz. házában fölfedeznem, hol a kert falában a fügefalombozat mögött található.

A *margaretheni* lajtha mészkőből faragott tábla 19" magas és 26"-nyi széles. Jobbra *Neptun* áll, és jobbjában delphint tart, baljában lapátalakú eszköz, mely felül egy fordított latin kereszt ága által két részre oszlik. Jobb lába hajóormon nyugszik. Köpenye hátul a térdhajlásig lógg. Balra tőle áll a szárnyas *Victoria*, feléje jobbjával koszorút nyujtván, baljában pálmaágot tart, és jobb lábával a golyót érintvén, fölötte lebeg.

790. *Szelistyén* (a csepini határban, Slavoniában,) mely szó magyarban faluhelyet jelent, a föld alatt nagyszerű romok vannak, de a földszinén is sok téglá és faragott kő látható, miből *Glembay* úr sejdíti, hogy valaha a templom itt állhatott. A domb oldala

tele van csontvázokkal; találhatik sok Mátyás és Ulászló korából való pénz is. Nem rég a domb alján napfényre jött egy rendes nyolczoldalú épület alapfala, mely körül szintén sok csont hever.

191. Az ó- és új-váradi szőlőhegyen az erdődi határban Szlavoniában sok római pénzt találnak.

792. *Hauer Ferencz* bányatanácsos úrtól hallottam, hogy *Verebély* és *Vajk* közt, nyugotnak az országuttól 200 lépésnyire elnyúló dombon feltűnő mennyiségű edénycserép található; ugyanez áll *Trencsin* vidéke több helyéről. Mindenesetre megérdemlenék ezen lelhelyek, hogy szaktudományilag vizsgáltassanak, és az eredmény közleményeinkben közzétéssék.